

RADIKALIZÁCIA MLADÝCH ĽUDÍ V ONLINE PRIESTORE

**Metodická príručka a školiaci
materiál pre pracovníkov
s mládežou**

**Rozvoj mediálnej gramotnosti a prevencia
radikalizácie mladých ľudí v online prostredí**

Projekt:

Spolu pre zdravé médiá: Projekt na posilnenie gramotnosti a zmierňovanie radikalizácie mládeže

Realizátor projektu:

Rada mládeže Slovenska v spolupráci s Českou radou dětí a mládeže

Júl 2026

Názov publikácie:

Metodická príručka a školiaci materiál pre pracovníkov s mládežou
Rozvoj mediálnej gramotnosti a prevencia radikalizácie mladých
ľudí v online prostredí

Autorky:

Mgr. Ema Brunovská
Mgr. Nela Andresová

Vydavateľ:

Rada mládeže Slovenska v spolupráci
s Českou radou dětí a mládeže

Rok vydania:

2026

Projekt:

Publikácia vznikla v rámci projektu Spolu pre zdravé médiá:
Projekt na posilnenie gramotnosti a zmierňovanie radikalizácie
mládeže financovaného Európskou úniou. Finančná podpora
projektu bola realizovaná v rámci programu Erasmus+.

Vyjadrené názory a postoje sú však len názormi a vyhláseniami
autoriek a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská
Európskej únie alebo Národnej agentúry Erasmus+. Európska únia
ani orgán udeľujúci grant za ne nenesú zodpovednosť.

Publikácia neprešla finálnou jazykovou korektúrou.

Financovaný
Európskou úniou

RmS Rada mládeže
Slovenska

Obsah

- 1** O projekte a o príručke
- 2** Ako používať tento materiál
- 3** Výskumné východiská a odborný rámec príručky
 - 3.1** Úvod
 - 3.2** Dospievanie, identita a vznik negatívnych postojov
 - 3.3** Ako online prostredie ovplyvňuje postoje mladých ľudí
 - 3.4** Ako môžu pracovníci s mládežou pôsobiť preventívne
- 4** Praktické moduly
 - 4.1** Ako fungujú sociálne siete?
 - 4.2** Ako rozpoznať manipulatívny obsah?
 - 4.3** Influenceri a skrytý vplyv online osobností
 - 4.4** Polarizácia a radikalizácia
 - 4.5** Ako overovať informácie?
 - 4.6** Ako reagovať na problematický obsah?
- 5** Modelové situácie a odporúčané reakcie
- 6** Praktický checklist pre pracovníkov s mládežou
- 7** Odporúčané zdroje
- 8** Záver

1. O projekte a o príručke

Táto metodická príručka vznikla v rámci projektu Spolu pre zdravé médiá: Projekt na posilnenie gramotnosti a zmierňovanie radikalizácie mládeže, realizovaného Radou mládeže Slovenska a Českou radou dětí a mládeže v rámci programu Erasmus+. Projekt je súčasťou iniciatívy Youth@MEDIAGRAM - Together for Healthy Media: A Project to Strengthen Literacy and Mitigate Youth Radicalization.

Príručka vznikla ako spoločný česko-slovenský metodický a školiaci materiál pre pracovníkov s mládežou, učiteľov, mládežníckych vedúcich, koordinátorov voľnočasových aktivít a ďalších odborníkov, ktorí pracujú s mladými ľuďmi v online aj offline prostredí. Jej cieľom je podporiť rozvoj mediálnej gramotnosti, kritického myslenia, bezpečnej komunikácie a schopnosti mladých ľudí orientovať sa v digitálnom priestore.

Tento materiál vznikol ako praktická pomôcka pre pracovníkov s mládežou v rámci projektu zameraného na prevenciu radikalizácie mladých ľudí v online prostredí. Vychádza z projektových výskumných aktivít, najmä z výskumnej správy založenej na analýze reprezentatívneho prieskumu v Českej a Slovenskej republike Radikalizácia mladých ľudí v online priestore: Postoje a radikalizácia mládeže v digitálnom priestore a z výskumnej správy Radikalizácia mladých ľudí v online priestore: Analýza fokusových skupín v Slovenskej a Českej republike. Výskum sa zameriaval na to, ako mladí ľudia využívajú sociálne siete, akým zdrojom dôverujú, ako sa stretávajú s manipulačným, polarizujúcim či radikalizačným obsahom a akú podporu potrebujú pre bezpečné a kritické fungovanie v online prostredí. Teoretická časť tejto príručky vychádza predovšetkým z poznatkov zhrnutých v uvedených výskumných správach, ktoré obsahujú podrobnejšie metodické i odborné východiská. Čitateľom, ktorí sa chcú s problematikou zoznámiť do väčšej hĺbky, odporúčame obe publikácie ako nadväzujúce zdroje.

Pri spracovaní tejto príručky boli ďalej využité odborné poznatky a vybrané vzdelávacie materiály zo vzdelávacieho kurzu Rozpoznávania a prevencie radikalizácie, realizovaného vzdelávacou sekciou ČRDM – Vzdelávačky v máji a júni 2026. Súčasne

boli využité aj skúsenosti a vzdelávacie materiály vytvorené Radou mládeže Slovenska v rámci rovnakého Radikalizácia a extrémizmus na sociálnych sieťach.

Cieľom tejto príručky nie je mladým ľuďom hovoriť, čo si majú myslieť, ani „opravovať“ ich názory. Jej cieľom je ponúknuť pracovníkom s mládežou praktický rámec, ako s mladými ľuďmi otvárať náročné témy bezpečne, rešpektujúco a zrozumiteľne. Príručka pomáha rozvíjať schopnosť premýšľať nad online obsahom, overovať informácie, rozpoznávať manipulatívne techniky, rozumieť vplyvu algoritmov a influencerov a viesť dialóg aj v situáciách, ktoré sú citlivé alebo konfliktné.

Dôležitou súčasťou materiálu je aj prevencia radikalizácie. Radikalizáciu nevnímame ako náhly jav spôsobený jedným príspevkom alebo jednou sociálnou sieťou. Ide o postupný a komplexný proces, v ktorom sa môžu prepájať osobné skúsenosti, emócie, pocit nespravodlivosti, potreba niekam patriť, vplyv skupiny, spoločenské napätie aj online obsah.

Spoločný česko-slovenský charakter príručky umožňuje využívať skúsenosti, príklady a zdroje z oboch krajín. Príručka preto ponúka spoločný rámec, ktorý je možné prispôbiť veku účastníkov, typu skupiny, miestnemu kontextu aj forme práce.

2. Ako používať tento materiál

Táto príručka je určená ako praktická pomôcka pre pracovníkov s mládežou, učiteľov, mládežníckych vedúcich a ďalších odborníkov, ktorí sa venujú práci s mladými ľuďmi. Môže byť využitá pri školeniach, workshopoch, diskusiách, preventívnych aktivitách alebo ako podklad pri príprave vlastného vzdelávacieho programu.

Materiál je možné použiť ako celok alebo pracovať iba s vybranými modulmi podľa potrieb konkrétnej skupiny. Celý program je navrhnutý približne na 6 až 8 hodín, jednotlivé moduly však možno realizovať aj samostatne. Materiál vznikol primárne pre cieľovú skupinu mladých ľudí vo veku 15 až 29 rokov. Svojím zameraním a obsahom je však vhodný aj pre prácu s mladšími dospelými, pokiaľ sú jednotlivé aktivity prispôbené ich veku a skúsenostiam.

Aktivity je možné realizovať prezenčne, online aj hybridne. Pri práci s mladšími účastníkmi odporúčame používať jednoduchší jazyk a viac konkrétnych príkladov. Pri starších účastníkoch je možné ísť hlbšie do diskusie o spoločenských témach, polarizácii, demokracii, dôvere v médiá alebo hraniciach slobody prejavu.

Jednotlivé moduly obsahujú vzdelávací cieľ, odporúčané trvanie, kľúčové témy, návrh aktivity, otázky na reflexiu a odporúčania pre facilitátora. Aktivity je možné upravovať podľa veku, skúseností a citlivosti skupiny.

Pred začiatkom práce odporúčame dohodnúť si so skupinou základné pravidlá diskusie: rešpekt voči druhým, zákaz zosmiešňovania, právo neodpovedať, rozlišovanie medzi kritikou názoru a útokom na človeka a dôvernoscť osobných skúseností.

Cieľom aktivít nie je hodnotiť názory mladých ľudí ako správne alebo nesprávne. Dôležité je vytvoriť bezpečný priestor na premýšľanie, otázky a diskusiu. Facilitátor by mal podporovať otvorenosť, ale zároveň jasne nastaviť hranice pri nenávistných, dehumanizujúcich alebo násilie ospravedlňujúcich vyjadreniach.

Pri práci s online obsahom odporúčame používať najmä modelové, anonymizované alebo upravené príklady. Nie je potrebné vystavovať účastníkov extrémne nenávistnému alebo traumatizujúcemu obsahu. Po každej aktivite je vhodné zaradiť krátku reflexiu, ktorá pomôže účastníkom prepojiť tému s vlastnou skúsenosťou.

Táto príručka nie je krízovým intervenčným manuálom. Ak sa počas aktivity objaví podozrenie na vážne ohrozenie bezpečia, priame vyhrážky, obhajoba násilia alebo situácia presahujúca kompetencie facilitátora, je potrebné postupovať podľa pravidiel organizácie a obrátiť sa na príslušných odborníkov alebo inštitúcie.

3. Výskumné východiská a odborný rámec príručky

3.1. Úvod

Sociálne siete sú dnes prirodzenou súčasťou každodenného života mladých ľudí. Slúžia na komunikáciu, získavanie informácií, zábavu, budovanie vzťahov aj hľadanie identity. Zároveň však predstavujú priestor, v ktorom sa mladí ľudia môžu stretávať s nenávisným, násilným, dezinformačným alebo radikalizačným obsahom.

Výsledky reprezentatívneho výskumu realizovaného v Slovenskej republike a Českej republike potvrdzujú, že sociálne siete sú pre mladých ľudí bežnou a každodennou súčasťou života. V Českej republike využíva sociálne siete takmer celá sledovaná populácia mladých ľudí, na Slovensku ich využíva viac ako deväť z desiatich mladých. Sociálne siete preto nemožno chápať iba ako voľnočasový alebo zábavný priestor, ale aj ako prostredie, v ktorom mladí získavajú informácie, sledujú verejné dianie, budujú vzťahy a formujú svoje postoje.

V súvislosti s týmito javmi sa často objavujú pojmy **radikalizmus** a **extrémizmus**. Hoci sa niekedy zamieňajú, nejde o to isté. Radikalizmus označuje súbor politických názorov, ktoré sa výrazne líšia od väčšinového pohľadu a usilujú sa o zásadnú zmenu spoločnosti. Nemusí byť spojený s nenávisťou alebo násilím, môže však viesť k extrémistickým postojom. Extrémizmus naopak predstavuje súbor nenávisných názorov, ktoré označujú spoločnosť za „skazenú“ a ponúkajú zjednodušené riešenia zložitých problémov. Často je spojený s odmietaním demokracie, útlakom vybraných skupín alebo ospravedlňovaním násilia.

Vo výskume sa ukázalo, že mladí ľudia sa s problematickým obsahom stretávajú pomerne často, no nie vždy ho rovnako pomenúvajú alebo vyhodnocujú ako rizikový. Najčastejšie uvádzali skúsenosť s konšpiračnými teóriami, politickým extrémizmom, nenávisnými prejavmi voči LGBT+ ľuďom, etnickým a národnostným menšinám, ženám alebo s násilným obsahom. Dôležité preto je pracovať s jasným rozlišovaním pojmov a nepoužívať označenia ako radikalizácia alebo extrémizmus príliš voľne.

Radikalizácia je komplexný proces, ktorý nevzniká náhle ani pôsobením jediného faktora. Významnú úlohu v ňom zohrávajú individuálne skúsenosti, potreba spolupatričnosti, hľadanie identity, vzťahy s okolím aj širšie spoločenské prostredie. Výskumy zároveň ukazujú, že radikalizáciu často podmieňuje kombinácia rôznych faktorov zahŕňajúcich individuálne psychologické procesy, vplyv skupín, do ktorých človek patrí, ako aj problémy, ktoré v týchto skupinách alebo v spoločnosti vníma.

Aj naše zistenia ukazujú, že radikalizáciu nemožno vysvetľovať iba pôsobením sociálnych sietí. Online prostredie môže byť dôležitým priestorom, kde sa radikalizačné naratívy šíria, no samotný proces súvisí aj s pocitom nespravodlivosti, frustráciou, hľadaním identity, potrebou niekam patriť alebo s nedôverou voči spoločenským inštitúciám. Preto je dôležité vnímať mladého človeka v širšom kontexte jeho života, vzťahov a skúseností.

Online prostredie môže niektoré z týchto procesov posilňovať. Sociálne siete uľahčujú vytváranie komunit podobne zmýšľajúcich ľudí, podporujú pocit spolupatričnosti a umožňujú rýchle šírenie obsahu pôsobiaceho na emócie. Algoritmy sociálnych sietí navyše často zvýhodňujú obsah vyvolávajúci silné reakcie, napríklad pobúrenie, konflikt, šok alebo strach. Mladí ľudia sa tak môžu opakovane stretávať s podobnými názormi a posolstvami, ktoré ovplyvňujú ich postoje a pohľad na svet.

Výskum poukázal na to, že mladí ľudia sa často pohybujú v prostredí, kde sa informácie overujú cez blízke sociálne okolie alebo ďalšie sociálne siete. Tento spôsob môže byť pre mladých prirodzený a dôveryhodný, ale zároveň môže posilňovať informačné bubliny a opakované stretávanie sa s podobnými názormi. Práve preto sa príručka venuje aj algoritmom, informačným bublinám, dôveryhodnosti zdrojov a práci s emóciami.

Tento materiál je určený pracovníkom s mládežou ale aj iným ľuďom, ktorí sa vo svojej praxi stretávajú s rôznorodými názormi, skúsenosťami a potrebami mladých ľudí. Jeho cieľom je priblížiť niektoré súvislosti vzniku negatívnych postojov, polarizácie a radikalizácie v online prostredí a ponúknuť podnety pre preventívnu prácu s mladými ľuďmi.

Výsledky výskumu potvrdzujú, že pracovníci s mládežou môžu v prevencii zohrávať dôležitú úlohu. Mladí pri hľadaní podpory a overovaní informácií dôverujú najmä ľuďom zo svojho blízkeho okolia, odborníkom, učiteľom a ďalším dospelým, s ktorými majú osobný vzťah. Pracovník s mládežou preto nemusí byť expertom na všetky online trendy, ale potrebuje vedieť vytvoriť bezpečný priestor, klást dobré otázky, viesť dialóg a rozpoznať situácie, ktoré si vyžadujú zvýšenú pozornosť.

3.2. Dospievanie, identita a vznik negatívnych postojov

- hľadanie identity
- potreba prijatia a spolupatričnosti
- vznik negatívnych postojov
- práca s emociami

Obdobie dospievania je spojené s hľadaním identity, osamostatňovaním sa od rodičov a budovaním nových vzťahov s rovesníkmi. Mladí ľudia si postupne vytvárajú odpoveď na otázky „Kto som?“ a „Kam patrím?“.

Vo výskume sa ukázalo, že mladí ľudia nevnímajú online prostredie iba ako zdroj informácií, ale aj ako priestor vzťahov, identity a príslušnosti. Sociálne siete využívajú na kontakt s priateľmi a rodinou, zábavu, osobné záujmy, inšpiráciu aj sledovanie verejného diania. Práve preto treba pri prevencii pracovať nielen s informáciami, ale aj s tým, kam mladý človek patrí, koho sleduje, komu dôveruje a kde zažíva uznanie.

Dospievanie je zároveň obdobím intenzívnych zmien. Výskum ukázal, že postoje mladých ľudí sú často komplexné a nie vždy jednoznačné. Mladí môžu súčasne podporovať demokratické princípy a rovnosť práv, ale zároveň vyjadrovať stereotypné postoje voči niektorým skupinám alebo pripúšťať obmedzovanie práv v mene ochrany spoločnosti. To znamená, že preventívna práca by nemala stáť na nálepkovaní mladých ľudí, ale na citlivom rozvíjaní schopnosti premýšľať o dôsledkoch názorov a správania.

Obsah, ktorý mladí v online prostredí stretávajú, často pracuje práve s emóciami: so strachom, hnevom, pocitom ohrozenia, nespravodlivosti alebo výsmechom voči iným skupinám. Výskum ukázal, že mladí za rizikové považujú najmä politické príspevky,

konšpiračné teórie, dezinformácie, nenávistné prejavy a polarizujúce diskusie. Preto je dôležité učiť mladých nielen overovať fakty, ale aj rozpoznávať, akú emóciu v nich obsah vyvoláva a prečo.

Negatívne postoje spravidla nevznikajú náhle, naopak sa formujú postupne. V online prostredí môžu tento proces urýchľovať algoritmy sociálnych sietí, ktoré zvýhodňujú obsah vyvolávajúci pobúrenie, konflikt, šok alebo strach. Zistenia výskumu podporujú potrebu hovoriť o radikalizácii ako o postupnom procese. Mladí často nevnímajú vlastnú zraniteľnosť voči radikalizačnému obsahu, no zároveň poznajú vo svojom okolí ľudí, ktorí sa podľa nich pod vplyvom sociálnych sietí radikalizovali alebo začali zastávať extrémnejšie postoje. To ukazuje, že prevencia by mala mladých viesť k reflexii vlastného online prostredia, nie iba k hodnoteniu správania druhých.

3.3. Ako online prostredie ovplyvňuje postoje mladých ľudí

- algoritmy sociálnych sietí
- obsah založený na emóciách, konflikte a pobúrení
- echo chambers / názorové bubliny
- sociálne odmeny: lajky, zdieľania, pozornosť
- influenceri a online komunity
- ako môže online prostredie posilňovať už existujúce postoje

Internet a sociálne siete zohrávajú v procese radikalizácie čoraz významnejšiu úlohu, napriek tomu však nie sú jeho hlavnou príčinou. Radikalizácia sa podľa výskumov prejavuje predovšetkým mimo online prostredia, kde na jednotlivca pôsobia rôzne faktory spojené s frustráciou, pocitom nespravodlivosti alebo hľadaním riešenia vlastných problémov. Online prostredie však môže tieto procesy posilňovať tým, že ponúka priestor, v ktorom sú takéto riešenia prezentované a zdieľané.

Výsledky výskumu ukázali, že online prostredie je významným priestorom stretávania sa s radikálnym a extrémistickým obsahom, ale zároveň nie je jediným vysvetlením radikalizácie. Mladí ľudia vnímajú ako rizikové najmä politické príspevky, konšpiračné

teórie, dezinformácie, nenávistné prejavy a konfliktné komentáre. Práve tieto typy obsahu môžu posilňovať už existujúcu frustráciu, nedôveru alebo pocit ohrozenia.

Jednou z charakteristík sociálnych sietí je jednoduchosť vytvárania sietí podobne zmýšľajúcich ľudí. Online prostredie zároveň umožňuje anonymnejšie vyjadrovanie názorov a podporuje vytváranie komúní, ktoré svojim členom poskytujú pocit spolupatričnosti a kolektívnej identity. Práve potreba spolupatričnosti a uznania zo strany komunity môže byť jedným z faktorov, ktoré ovplyvňujú postoje mladých ľudí.

Výskum poukázal aj na význam influencerov a online osobností. Mladí nemusia vždy deklarovať, že ich influenceri ovplyvňujú, no zároveň ich pravidelne sledujú pre zábavu, inšpiráciu, informácie alebo názorovú blízkosť. Dôvera v online osobnosti preto nemusí byť vnímaná ako „ovplyvňovanie“, ale môže prirodzene vstupovať do formovania postojov, vkusu, hodnôt a názorov.

Významnú úlohu zohrávajú aj algoritmy sociálnych sietí. Tie sú navrhnuté tak, aby podporovali interakcie a angažovanosť používateľov. V dôsledku toho často uprednostňujú obsah, ktorý vyvoláva silné emocionálne reakcie. Výskumy upozorňujú najmä na obsah spojený s pobúrením, hnevom alebo strachom. Takéto príspevky získavajú väčšiu viditeľnosť a môžu prispievať k prehlbovaniu polarizácie aj šíreniu rozdeľujúcich alebo extrémistických naratívov.

Naše výskumné zistenia ukazujú, že mladí sa s problematickým obsahom nestretávajú rovnomerne. Typ obsahu, ktorý vidia, môže súvisieť s tým, aké platformy používajú, aké témy sledujú, s kým sú v kontakte a ako na obsah reagujú. To je dôležité aj pre metodickú prácu: mladí v jednej skupine nemusia mať rovnakú online skúsenosť, aj keď používajú rovnaké sociálne siete.

Sociálne médiá zároveň vytvárajú prostredie, v ktorom sa ľudia stretávajú predovšetkým s informáciami a názormi potvrdzujúcimi ich existujúce presvedčenia. Tento jav sa označuje ako echo chamber, teda názorová ozvena alebo názorová bublina. Obmedzené stretávanie sa s odlišnými perspektívami môže posilňovať už existujúce postoje a prispievať k polarizácii spoločnosti.

Výskum ukázal, že mladí pri overovaní informácií často využívajú blízke sociálne okolie, ďalšie sociálne siete alebo domáce spravodajské médiá. Menej často siahajú po odborných zdrojoch, vedeckých článkoch alebo zahraničných médiách. Takéto overovanie môže byť pre mladých prirodzené, ale zároveň môže viesť k tomu, že sa informácie pohybujú najmä v rámci už existujúcich vzťahov a názorových bublín.

Pre mladých ľudí sú sociálne médiá dôležitým priestorom na získavanie informácií, komunikáciu a budovanie vzťahov. Výskumy zároveň upozorňujú, že práve mladí ľudia môžu byť voči pôsobeniu radikálnych naratívov zraniteľnejší, najmä v období formovania identity a hľadania vlastného miesta v spoločnosti. Sociálne médiá preto môžu zohrávať významnú úlohu pri utváraní postojov, názorov aj spôsobu, akým mladí ľudia vnímajú spoločenské dianie okolo seba.

Komparácia slovenských a českých dát ukazuje, že mladí ľudia v oboch krajinách fungujú vo veľmi podobnom digitálnom prostredí. Sociálne siete vytvárajú spoločný informačný priestor, v ktorom sa šíria podobné typy obsahu, naratívov a spoločenských tém. To je dôvod, prečo táto príručka pracuje so spoločným česko-slovenským rámcom, ktorý je možné prispôbiť konkrétnemu národnému alebo lokálnemu kontextu.

3.4. Ako môžu pracovníci s mládežou pôsobiť preventívne?

- vytváranie bezpečného priestoru, práca s identitou a pocitom spolupatričnosti
- podpora kritického myslenia, rozvoj mediálnej gramotnosti
- práca s emóciami a konfliktom, vedenie dialógu namiesto konfrontácie
- rozpoznávanie varovných signálov a rizikových situácií
- reakcia na problematiku obsah v online prostredí
- spolupráca s ďalšími odborníkmi a inštitúciami

Výskum ukazuje, že preventívna práca by mala stáť na kombinácii mediálnej gramotnosti, kritického myslenia, práce s emóciami a bezpečného dialógu. Mladí sa pri problematickom obsahu často správajú pasívne alebo ochranné: obsah ignorujú, skryjú, nahlásia alebo naň reagujú len jednoducho. Keď však obsah prichádza od blízkej osoby, častejšie sa snažia diskutovať, vysvetľovať svoj postoj alebo vyjadriť nesúhlas.

Pre pracovníkov s mládežou z toho vyplýva, že mladí potrebujú nielen vedieť, ako rozpoznať problematický obsah, ale aj ako naň bezpečne reagovať. Dôležité je učiť ich rozlišovať medzi situáciami, keď má zmysel diskutovať, keď je vhodnejšie obsah nahlásiť alebo skryť, a keď je potrebné obrátiť sa na dôveryhodného dospelého alebo odborníka.

Zároveň platí, že pracovník s mládežou by nemal zostať na závažné situácie sám. Ak sa objaví obhajoba násilia, priame vyhrážky, šírenie nenávisti alebo podozrenie, že mladý človek je v rizikovitom kontakte s extrémistickou skupinou, je potrebné postupovať podľa pravidiel organizácie a zapojiť ďalších odborníkov alebo inštitúcie.

Táto príručka preto nadväzuje na výskumné zistenia praktickými aktivitami, ktoré pomáhajú pracovníkom s mládežou otvárať náročné témy bezpečne, citlivo a bez moralizovania. Cieľom nie je mladých ľudí nálepковаť, ale pomôcť im lepšie rozumieť online prostrediu, vlastným reakciám, vplyvu skupiny a hraniciam medzi názorom, stereotypom, nenávisťou a obhajobou násilia.

PRAKTICKÉ MODULY

Nasledujúce moduly slúžia ako praktická časť príručky. Je možné ich realizovať ako jeden súvislý program alebo samostatne podľa potrieb konkrétnej skupiny. Každý modul sa venuje jednej oblasti online prostredia, mediálnej gramotnosti alebo prevencie radikalizácie.

Aktivity sú určené najmä pre mladých ľudí vo veku 15 až 29 rokov, vhodné sú však aj pre prácu s mladšími dospelými. Facilitátor ich môže prispôbiť veku, skúsenostiam, veľkosti skupiny a citlivosti témy. Pri práci s online obsahom odporúčame používať najmä modelové, anonymizované alebo upravené príklady.

Ako fungujú sociálne siete?

Vzdelávací cieľ

Účastníci rozumejú tomu, že obsah, ktorý vidia na sociálnych sieťach, nie je náhodný. Vedia pomenovať základné princípy fungovania algoritmov, odporúčaného obsahu, personalizácie a informačných bublín.

Trvanie 40 – 50 minút

Kľúčové témy

Algoritmy, odporúčaný obsah, personalizácia, informačné bubliny, echo chambers, emócie a pozornosť v online priestore.

Aktivita: Jeden deň môjho algoritmu

Účastníci si vyberú jednu platformu, ktorú bežne používajú, napríklad TikTok, Instagram, YouTube alebo Facebook. Pozrú si posledných 10 až 20 odporúčaných príspevkov alebo videí a zaznamenajú, aké typy obsahu sa im zobrazili. Nemusia nikomu ukazovať svoj účet ani konkrétny obsah.

Postup

1. Facilitátor stručne vysvetlí, že sociálne siete odporúčajú obsah podľa toho, čo sledujeme, lajkujeme, komentujeme, zdieľame alebo pri čom sa zastavíme.
2. Účastníci si individuálne poznačia, aké témy, emócie a typy obsahu sa im zobrazujú.
3. Vo dvojiciach alebo malých skupinách diskutujú o tom, či sa ich odporúčania podobajú alebo líšia.
4. Skupina spoločne premýšľa, ako môže opakované stretávanie sa s podobným obsahom ovplyvniť pohľad na svet.

Otázky na reflexiu

» Aké témy sa vám zobrazovali najčastejšie?	» Prečo vám algoritmus podľa vás odporúča práve tento obsah?
» Aké emócie tento obsah vyvolával?	» Ako môže dlhodobé sledovanie podobného obsahu ovplyvniť naše názory?
» Videli všetci podobný obsah, alebo sa odporúčania líšili?	

Poznámka pre facilitátora

Účastníci nemusia ukazovať svoje osobné účty ani konkrétne príspevky. Cieľom aktivity nie je hodnotiť, čo kto sleduje, ale pochopiť, že algoritmy vytvárajú každému používateľovi trochu iný obraz online sveta.

Ako rozpoznať manipulatívny obsah?

Vzdelávací cieľ

Účastníci dokážu rozpoznať základné znaky manipulatívneho obsahu. Vedia odlíšiť fakt, názor, emóciu a manipulatívnu techniku.

Trvanie 40 – 50 minút

Kľúčové témy

Dezinformácie, hoaxy, clickbait, emocionálna manipulácia, dôveryhodnosť zdrojov, fakt a názor.

Aktivita: Pravda alebo manipulácia?

Účastníci pracujú s pripravenými titulkami, screenshotmi, krátkymi článkami alebo modelovými príspevkami. Ich úlohou nie je iba určiť, či je obsah pravdivý alebo nepravdivý, ale všimnúť si, ako je napísaný a aký účinok má vyvolať.

Postup

1. Facilitátor rozdelí účastníkov do menších skupín a rozdá im pripravené príklady obsahu.
2. Skupiny pri každom príklade určia, čo je hlavné tvrdenie.
3. Následne skúmajú, či ide o fakt, názor, domnienku alebo emocionálne ladené tvrdenie.
4. Skupiny pomenúvajú, aké emócie sa text snaží vyvolať a či obsahuje zdroj.
5. Na záver navrhnu, ako by bolo možné informáciu overiť.

Otázky na reflexiu

» Čo vás pri texte zaujalo ako prvé?	» Čo v texte pôsobilo podozrivo?
» Akú emóciu vo vás obsah vyvolal?	» Chýbal v texte dôležitý kontext?
» Čo v texte pôsobilo dôveryhodne?	» Ako by ste informáciu overili?

Poznámka pre facilitátora

Nepoužívajte príklady, ktoré by mohli účastníkov zbytočne vystaviť nenávisnému alebo traumatizujúcemu obsahu. Cieľom nie je účastníkov nachytať, ale ukázať, že manipulácia často pracuje s emóciami, neúplným kontextom, zjednodušením alebo falošnou autoritou.

Influenceri a skrytý vplyv online osobností

Vzdelávací cieľ

Účastníci reflektujú, ako online osobnosti a influenceri ovplyvňujú dôveru, postoje, rozhodovanie a vnímanie sveta. Uvedomujú si, že vplyv nemusí byť vždy priamy alebo vedome pomenovaný.

Trvanie 35 – 45 minút

Kľúčové témy

Influenceri, dôvera, autenticita, reklama, parasociálne vzťahy, názorová blízkosť, formovanie postojov.

Aktivita: Prečo mu/jej verím?

Každý účastník si vyberie jedného influencera, tvorcu obsahu, youtubera, streamera, komentátora alebo inú online osobnosť, ktorú sleduje. Nemusí meno zdieľať verejne. Aktivita sa zameriava na to, prečo ľudia niekomu online dôverujú.

Postup

1. Facilitátor otvorí tému otázkou: „Kto všetko nás dnes ovplyvňuje online?“
2. Účastníci si individuálne vyberú jednu online osobnosť, ktorú sledujú.
3. Premýšľajú nad tým, prečo ju sledujú: pre zábavu, informácie, inšpiráciu, štýl, názor alebo pocit blízkosti.
4. Vo dvojiciach alebo menších skupinách diskutujú o tom, čo v online priestore vytvára dôveru.
5. Skupina spoločne pomenúva rozdiel medzi názorom, reklamou, osobnou skúsenosťou a odbornou informáciou.

Otázky na reflexiu

- » Prečo niektorým ľuďom online dôverujeme?
- » Ako rozpoznáme reklamu alebo skrytú propagáciu?
- » Je pre nás dôležitejšia odbornosť, humor, autenticita alebo podobný názor?
- » Ako si overiť tvrdenie, ktoré povie obľúbený influencer?
- » Môže nás ovplyvniť aj človek, ktorého sledujeme iba pre zábavu?

Poznámka pre facilitátora

Nezosmiešňujte influencerov, ktorých účastníci sledujú. Cieľom nie je hodnotiť konkrétne osoby, ale pochopiť mechanizmy dôvery a vplyvu v online prostredí.

Polarizácia a radikalizácia

Vzdelávací cieľ

Účastníci rozumejú tomu, že radikalizácia je postupný a komplexný proces. Vedia pomenovať niektoré varovné signály a rozlišovať medzi názorom, stereotypom, nenávisným prejavom a obhajobou násilia.

Trvanie 45 – 60 minút

Kľúčové témy

Polarizácia, radikalizácia, stereotypy, online komunity, pocit krivdy, skupinová identita, nenávisný obsah, hranice bezpečnej diskusie.

Aktivita: Ako vzniká radikalizácia?

Účastníci pracujú s modelovou situáciou mladého človeka, ktorý začne sledovať bežný motivačný alebo zábavný obsah, no postupne sa dostáva k čoraz vyhranenejším, stereotypným alebo nenávisným naratívom.

Modelová situácia

Šestnásťročný mladý človek začne sledovať fitness videá a obsah o sebazlepšovaní. Postupne sa mu začnú zobrazovať videá o „slabosti dnešnej spoločnosti“, „skutočných mužoch“ alebo „nebezpečných skupinách“. Neskôr sleduje obsah, ktorý zosmiešňuje ženy, menšiny alebo ľudí s odlišnými názormi. Začne používať nový slovník, trávi viac času v online komunite a prestáva diskutovať s ľuďmi, ktorí s ním nesúhlasia.

Postup

1. Facilitátor predstaví modelovú situáciu.
2. Účastníci v skupinách hľadajú momenty, v ktorých sa obsah alebo správanie začína meniť.
3. Skupiny rozlišujú, čo je ešte bežný záujem, čo je stereotyp a čo už môže byť varovný signál.
4. Účastníci navrhujú, kto by mohol mladému človeku pomôcť a akým spôsobom.
5. Spoločne diskutujú o tom, ako reagovať bez zosmiešňovania alebo nálepkovania.

Otázky na reflexiu

- » Kde v príbehu ešte nevidíme problém?
- » Kedy sa začína objavovať znevažovanie alebo nenávisť?
- » Čo môže byť na takejto komunite pre mladého človeka príťažlivé?
- » Aké varovné signály by si mohlo všimnúť okolie?
- » Ako by bolo možné s mladým človekom hovoriť bez toho, aby sme ho hneď odstrčili?

Poznámka pre facilitátora

Nie každý vyhranený názor znamená radikalizáciu či extrémizmus. Dôležité je sledovať opakovanie nenávisťného jazyka, odľudšťovanie druhých, izoláciu, silné „my proti nim“ a obhajobu násilia. Pri závažných prejavoch je potrebné postupovať podľa pravidiel organizácie a zapojiť ďalšiu odbornú podporu.

Ako overovať informácie?

Vzdelávací cieľ

Účastníci rozvíjajú schopnosť kriticky pracovať so zdrojmi. Vedia si položiť základné otázky pri overovaní informácií a rozumejú tomu, že nestačí veriť informácii len preto, že ju zdieľa známy človek alebo dôveryhodne pôsobiaci profil.

Trvanie 35 – 45 minút

Kľúčové témy

Overovanie informácií, zdroje, autor, dátum, kontext, fact-checking, porovnávanie zdrojov, kritické myslenie.

Aktivita: Detektívi internetu

Účastníci dostanú krátky článok, príspevok alebo modelový screenshot. Ich úlohou je zistiť, kto informáciu prináša, z čoho vychádza a či sa dá overiť aj z iných zdrojov.

Postup

1. Facilitátor rozdá skupinám pripravený príklad.
2. Skupiny zisťujú, kto je autorom alebo zdrojom informácie.
3. Overujú, či je uvedený dátum, kontext a odkaz na pôvodný zdroj.
4. Hľadajú, či rovnakú informáciu prinášajú aj iné dôveryhodné zdroje.
5. Na záver skupiny zhodnotia, či by informáciu zdieľali ďalej a prečo.

Otázky na reflexiu

»» Kto informáciu zverejnil?	»» Dá sa tvrdenie overiť aj inde?
»» Je jasné, odkiaľ informácia pochádza?	»» Čo by vás presvedčilo, že informácia je dôveryhodná?
»» Je uvedený dátum a kontext?	»» Kedy je lepšie informáciu nezdieľať?

Poznámka pre facilitátora

Pri overovaní informácií sa nesústreďte iba na technické nástroje. Rovnako dôležité je viesť účastníkov k otázke, prečo chcú informácii veriť, akú emóciu v nich vyvoláva a či ju nezdieľajú iba preto, že potvrdzuje ich existujúci názor.

Ako reagovať na problematický obsah?

Vzdelávací cieľ

Účastníci poznajú bezpečné a primerané spôsoby reakcie na problematický, manipulatívny, nenávistný alebo radikalizačný obsah. Vedia rozlíšiť, kedy má zmysel diskutovať, kedy obsah nahlásiť alebo skryť a kedy vyhľadať pomoc dospelého alebo odborníka.

Trvanie 40 – 50 minút

Kľúčové témy

Bezpečná komunikácia, reakcia na nenávistný obsah, nahlasovanie, hranice diskusie, rozhovor s blízkou osobou, práca s konfliktom.

Aktivita: Čo by som urobil/a?

Účastníci pracujú s modelovými situáciami a navrhujú možné reakcie. Diskutujú o tom, čo by nepomohlo, čo by mohlo situáciu zhoršiť a čo môže byť bezpečný ďalší krok.

Modelové situácie

1. Kamarát začne pravidelne zdieľať konšpiračný obsah.
2. Účastník aktivity použije nenávistný výrok voči menšine.
3. Mladý človek tvrdí: „Médiám sa nedá veriť.“
4. Nieкто v skupine zdieľa video, ktoré zosmiešňuje alebo odľudštuje určitú skupinu ľudí.
5. Mladý človek začne obhajovať násilie ako riešenie spoločenského problému.

Postup

1. Facilitátor rozdelí účastníkov do skupín a každej dá jednu situáciu.
2. Skupiny odpovedajú na tri otázky: Čo by nepomohlo? Čo by mohlo pomôcť?
Kedy by bolo potrebné zapojiť ďalšiu osobu?
3. Skupiny predstavia svoje návrhy.
4. Facilitátor pomáha rozlišovať medzi názorom, stereotypom, nenávisným prejavom a obhajobou násilia.
5. Spoločne vytvoria základné pravidlá bezpečnej reakcie.

Otázky na reflexiu

- » Ako reagovať bez zosmiešňovania?
- » Kedy je lepšie nepúšťať sa do verejnej hádky?
- » Ako sa pýtať tak, aby sa druhý človek neuzavrel?
- » Kedy je potrebné nastaviť jasnú hranicu?
- » Kedy už situácia presahuje možnosti rovesníka alebo pracovníka s mládežou?

Poznámka pre facilitátora

Pri nenávisťných, dehumanizujúcich alebo násilne ospravedlňujúcich výrokoch je potrebné jasne nastaviť hranicu. Zároveň je dôležité neponižovať človeka, ale pomenovať problémové správanie alebo výrok. Ak sa objavia vyhrážky, obhajoba násilia alebo podozrenie na vážne ohrozenie, facilitátor by nemal zostať na situáciu sám.

MODELOVÉ SITUÁCIE A ODPORÚČANÉ REAKCIE

Nasledujúce modelové situácie slúžia ako pomôcka pre pracovníkov s mládežou pri premýšľaní nad tým, ako reagovať na problematický obsah alebo výroky mladých ľudí. Nejde o univerzálny návod na každú situáciu, ale o orientačný rámec, ktorý pomáha rozlišovať medzi bežnou neistotou, stereotypom, nenávisným prejavom a závažnejším rizikom.

Situácia	Čo nerobiť	Čo skúsiť
Mladý človek povie: „Médiám sa nedá veriť.“	Nezosmiešňovať ho, nepoučovať a nezačať okamžite vyvracať jeho názor.	Pýtať sa, ktorým médiám neverí a prečo. Spoločne porovnať viac zdrojov a ukázať rozdiel medzi faktom, názorom a komentárom.
Mladý človek použije stereotypný výrok o určitej skupine.	Neprejsť to mlčaním, ale ani ho hneď nenálepkovať ako radikála či extrémistu.	Pomenovať výrok a pýtať sa, odkiaľ tento názor pozná. viesť skupinu k premýšľaniu, koho sa takýto výrok dotýka a aké môže mať dôsledky.
Mladý človek použije nenávisný alebo dehumanizujúci jazyk.	Nerobiť z toho bežný názorový spor a nenechať výrok bez reakcie.	Jasne nastaviť hranicu: „Takýto jazyk tu nepoužívame.“ Následne sa pýtať na zdroj postoja a viesť rozhovor o dôsledkoch odľudšťovania druhých.
Mladý človek začne pravidelne zdieľať konšpiračný obsah.	Neoznačiť ho za hlúpeho alebo zmanipulovaného.	Pýtať sa, čo ho na obsahu zaujalo, čo v ňom vyvoláva a ako by sa tvrdenie dalo overiť. Vhodnejší môže byť osobný rozhovor než verejná hádka v komentároch.
Mladý človek obhajuje násilie ako riešenie spoločenského problému.	Nepovažovať to za obyčajný názor a nepokračovať v diskusii, akoby išlo o bežnú výmenu argumentov.	Zastaviť diskusiu, jasne pomenovať hranicu a podľa závažnosti situácie zapojiť ďalšiu podporu podľa pravidiel organizácie.

Situácia	Čo nerobiť	Čo skúsiť
Mladý človek zdieľa video, ktoré zosmiešňuje menšinu alebo vybranú skupinu ľudí.	Nezľahčovať to ako „iba humor“, ak obsah ponižuje alebo odľudštuje druhých.	Otvoriť otázku, na kom je humor postavený, koho zraňuje a či by bol rovnako prijateľný, keby sa týkal skupiny, ku ktorej patria účastníci.
Mladý človek sa čoraz viac uzatvára do jednej online komunity.	Nezakazovať mu komunitu bez snahy porozumieť, čo mu dáva.	Pýtať sa, čo v komunite nachádza: prijatie, uznanie, odpovede, pocit bezpečia alebo identitu. Podporovať aj offline vzťahy a bezpečné priestory mimo jednej uzavretej skupiny.

Pri práci s týmito situáciami je dôležité rozlišovať medzi človekom a výrokom. Cieľom nie je mladého človeka zahanbiť alebo označiť nálepkou, ale pomenovať problémové správanie, nastaviť hranice a vytvoriť priestor na premýšľanie. Pri vážnych situáciách, najmä pri vyhrážkach, obhajobe násilia alebo podozrení na ohrozenie bezpečia, by pracovník s mládežou nemal zostať na situáciu sám.

Praktický checklist pre pracovníkov s mládežou

- ☐ Pýtam sa skôr, než hodnotím.
- ☐ Nezosmiešňujem otázky, pochybnosti ani neistotu mladých ľudí.
- ☐ Rozlišujem medzi názorom, stereotypom, nenávisným prejavom a obhajobou násilia.
- ☐ Pracujem s emóciami aj faktami.
- ☐ Viediem mladých k overovaniu zdrojov a kontextu.
- ☐ Vysvetľujem fungovanie algoritmov a informačných bublín.
- ☐ Nehodnotím mladého človeka podľa jedného výroku, ale sledujem širší kontext.
- ☐ Nastavujem jasné hranice pri nenávisných, dehumanizujúcich alebo násilie ospravedlňujúcich výroko.
- ☐ Podporujem dialóg namiesto verejného zahanbenia alebo konfrontácie.
- ☐ Pri vážnych situáciách nezostávam sám/sama a zapájam odbornú podporu podľa pravidiel organizácie.

Odporúčané zdroje

Táto časť ponúka výber zdrojov, ktoré môžu pracovníkom s mládežou pomôcť pri príprave aktivít, ďalšom vzdelávaní alebo pri hľadaní praktických nástrojov k mediálnej gramotnosti, online bezpečnosti a práci s polarizujúcim obsahom.

1. MQtest <https://mqtester.jsns.cz/>
2. Základy mediálnej výchovy <https://e-bezpeci.cz/medialnivychova/>
3. Poradna projektu E-Bezpečí – www.napisnam.cz
4. E-Bezpečí www.e-bezpeci.cz
5. Lekce týkající se algoritmů a sociálních bublin a tomu, jak napomáhají radikalizaci
6. Radikální algoritmy: <https://www.jsns.cz/lekce/1738869-radikalni-algoritmy>
7. Mediální ring 2: Sociální bubliny: <https://www.jsns.cz/lekce/912335-medialni-ring-2-socialni-bubliny>
8. Skrytý svět incelů 1.
díl: <https://www.jsns.cz/lekce/2258953-skryty-svet-incelu-1-od-osameni-k-nena-visti>
9. Skrytý svět incelů 2.
díl: <https://www.jsns.cz/lekce/2259489-skryty-svet-incelu-2-od-nasili-k-teroris-mu>
10. Podstránka mediálního vzdělávání pro rodiče: <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/mv-pro/rodice>
11. Momentálně se také můžete zapojit do týdnů mediálního vzdělávání, které právě probíhají a budou končit 5. června: <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/tydny-medialniho-vzdelavani>
12. Podstránka lekcí vhodných pro primární prevenci: <https://www.jsns.cz/rozcestnik-preventivnich-materialu>
13. Radikální algoritmy <https://www.jsns.cz/lekce/1738869-radikalni-algoritmy>

14. Metodické listy Učím o LGBT, zde:
<https://ucimolgbt.praguepride.com/chci-prinest-lgbt-tema-do-skoly/>
15. Na škále násilí:
<https://ucimolgbt.praguepride.com/method-lists/na-skale-nasili/> + pracovní list:
https://ucimolgbt.praguepride.com/wp-content/uploads/2026/03/26002_PP_metodicky_list_NASILI.pdf
16. Sociál media Bingo:
<https://ucimolgbt.praguepride.com/method-lists/social-media-bingo/> + pracovní list:
<https://ucimolgbt.praguepride.com/wp-content/uploads/2023/10/Social-bingo.pdf>
17. Metodika OPU (Organizace pro pomoc uprchlíkům):
https://www.opu.cz/wp-content/uploads/2023/12/OPU_Metodika.pdf
18. Jsme lidé jedné země:
<https://lms.lidejednezeme.cz/project/default.aspx?project=1>
19. Aktivita i s metodikou: <https://fakescape.cz/project/ch-i-a/>
20. Sada her pro děti:
https://nukib.gov.cz/download/vzdelavani/hry/Hry_komplet.pdf
21. Jednoduchá karetní:
<https://nukib.gov.cz/download/vzdelavani/hry/Karetni-hra-Black-Hat-Hacker.pdf>
22. Digitální pomůcky zvláště pro děti:
<https://nukib.gov.cz/cs/kyberneticka-bezpecnost/vzdelavani/sdilime/>
23. Osobnostně sociální výchova <https://www.odyssea.cz/metodiky/zaklady-osv/>
24. Zásobník aktivit:
<https://odyssea.cz/wp-content/uploads/2023/07/Zasobnik-metod-pouzivanych-v-OSV.pdf>
25. Inspirativní lekce a kurzy: <https://www.odyssea.cz/metodiky/lekce-a-kurzy/>

Záver

Online prostredie je prirodzenou súčasťou života mladých ľudí. Preto je dôležité, aby práca s mediálnou gramotnosťou, kritickým myslením a bezpečnou komunikáciou nebola jednorazovou aktivitou, ale súčasťou dlhodobej práce s mladými.

Prevenca radikalizácie nestojí iba na poskytovaní správnych informácií. Rovnako dôležitá je dôvera, schopnosť viesť dialóg, práca s emóciami, porozumenie online prostrediu a jasné pomenovanie hraníc tam, kde sa objavuje nenávisť, odľudšťovanie alebo obhajoba násilia.

Táto príručka má byť praktickou podporou pre pracovníkov s mládežou, učiteľov, mládežníckych vedúcich a ďalších odborníkov, ktorí chcú s mladými ľuďmi hovoriť o online svete citlivo, zrozumiteľne a zodpovedne.